

Material adresat cadrelor didactice

IMPORTANȚA CUNOAȘTERII PARTICULARITĂȚILOR PSIHOPEDAGOGICE ALE ȘCOLARULUI MIC

Consilier școlar, prof. pedagog Mariana Boda

Cunoașterea particularităților psihopedagogice ale vârstei școlare joacă un rol semnificativ în munca instructiv-educativă. Este necesară adaptarea conținutului predat la nivelul de înțelegere al copilului. De multe ori așteptările cadrului didactic, adultului influențează performanța elevului, adaptarea copilului la mediul școlar.

D.Ozunu (1994) considera că procesul de învățământ are un caracter bilateral care antrenează activ doi factori, cadrul didactic și elevul, ambii influențându-se reciproc. Elevul deci nu este un element pasiv care recepționează doar informația trimisă de profesor ci participă la propria sa educație și formare, iar profesorul astfel este nevoit să-și restructureze, regleze activitatea în funcție de elev. Pentru a realiza cât mai eficient această reglare, dascălul trebuie să cunoască particularitățile dezvoltării psihice și fizice ale elevilor. Acest lucru este accesibil dascălilor, deoarece psihologia vârstelor a constituit tablouri detaliate pentru fiecare perioadă a vârstei școlare. Pentru desfășurarea activităților diferențiate însă avem nevoie și de cunoașterea particularităților individuale ale elevilor.

TABLOUL PSIHOPEDAGOGIC AL ȘCOLARULUI MIC

1. Prezentare generală a dezvoltării școlarului mic

Odată cu intrarea în grădiniță copilul devine obiectul unor influențe educative complexe. Activitatea predominantă la vârsta preșcolară fiind jocul. La început se joacă individual mai târziu când copilul învață cum să se joace cu ceilalți, jocul îmbracă noi forme. În timp ce înaintează în vârstă, jocurile sunt tot mai complexe.

Odată cu intrarea în școală, activitatea de bază a școlarului capătă noi forme, jocul treptat este înlocuit cu activități organizate, instructiv-educative. Modificări se produc și în gândirea și în comportamentul elevilor. La începutul vârstei școlare elevii se află în stadiul operațiilor concrete ale gândirii, însă mai târziu, în clasele mai mari putem vorbi de începutul operațiilor formale. Abilitățile lingvistice și cele de memorare se dezvoltă, se perfecționează. Prietenii devin tot mai importanți

pentru copil, dar este încă bazată pe interese personale. Certurile sunt frecvente la această perioadă. Egocentrismul copiilor se diminuează. Conceptul de sine capătă noi dimensiuni, afectând stima de sine-evaluarea pozitivă sau negativă a propriei persoane.(Băban, 2001) „Dezvoltarea caracterului, în perioada miciei școlarității, este intensă. În această perioadă se constituie noțiuni și judecăți morale, se lărgeste mult conduita civilizată, încep să se elaboreze convingeri morale fundamentale.” (Neagu, 2011)

Din perspectiva stadialității (J. Piaget, L. Kohlberg, E. Erikson) vârsta școlară mică se caracterizează astfel:- din punct de vedere al dezvoltării cognitive este caracteristică stadiul preoperatorie, la început, apoi apar operațiile concrete ale gândirii și începutul operațiilor formale, cei mai mulți pornesc de la experiențe concrete;

- din punct de vedere al judecății morale, copilul mic trece printr-o tranziție de la moralitatea constrângerii la moralitatea cooperării, de la preconvențional la convențional, acum are loc perceperea regulilor drept înțelegeri mutuale dar supunerea la reguli se face și din respect față de cei din jur sau pentru impresionarea lor;

- din punct de vedere psihosocial școlarul mic se poate caracteriza prin sârguință, hărnicie, eficiență și totodată prin inferioritate, școala și grupul de joacă sunt considerați factori sociali determinanți.

2. Dezvoltarea fizică și motorică

Dezvoltarea fizică din această perioadă este mult mai lentă decât în perioada anterioară. Nu există diferențe semnificative între băieți și fete până la vârsta de 10 ani la fete și 12 ani la băieți. Elevii devini conștienți de imaginea lor fizică. (Băban, 2001)

3. Dezvoltarea cognitivă

A. Dezvoltarea atenției școlarului mic

Capacitățile de atenție ale copilului în mediul școlar este permanent și sistematic solicitat. Astfel se și dezvoltă atenția micului școlar. La intrare în școală domină atenția involuntară însă prin activitățile instructiv-educative din primele clase atenția voluntară devine din ce în ce mai eficientă, mai frecventă. La începutul școlii copiii reușesc să-și mențină atenția timp de 25 de minute, dar sub influența anilor de școală elevii reușesc să ajungă la 45-50 de minute. În această perioadă se modifică și volumul atenției. Capacitatea de concentrare a atenției și distributivitatea este în progres. La copiii

din clasa pregătitoare, clasa I atenția este foarte ușor distrasă, chiar și anumite aspecte minore pot sustrage atenția micului școlar. (Crețu, 2009)

B. Dezvoltarea percepțiilor și reprezentărilor

Schimbările școlare sistematice antrenează văzul, auzul și simțul tactil. Se dezvoltă în această perioadă câmpul vizual, auzul fonematic, auzul muzical. Tactilitatea este implicată în mod sistematic în foarte multe activități precum și în actul scrierii. În această perioadă crește volumul reprezentărilor datorită procesului de însușire a unor cunoștințe elementare de matematică, științe ale naturii iar mai târziu cunoștințe de istorie, geografie. (Crețu, 2009) „Pe la 7-8 ani copiii desenează ceva care e într-adevăr copia obiectului real. Casele primesc caracteristici distincte, oamenii nu mai sunt desenați stereotip, sunt introduse tot mai multe detalii și se fac încercări de a rezolva dificultăți tehnice de tipul perspectivei lineare și al relației mărime-distanță” (Schaffer, 2005, p. 238, apud. Crețu, 2009). De menționat este și „creșterea vizibilității critice asupra propriilor realizări la școlarii mici.”(Bonchiș, 2004, p. 332, apud. Crețu, 2009)

C. Dezvoltarea limbajului

În stadiul școlarității mici sunt parcurse etapele preabecedare, abecedare și postabecedare. În acest sens, este antrenat atât limbajul scris cât și vorbirea școlarului mic. La vârsta de 6/7 ani, copilul se exprimă corect în propoziții, în această perioadă înțelegerea semnificației cuvintelor și a regulilor gramaticale cunoaște o creștere gradată. La 7/8 ani copilul poate spune povești structurate, se dezvoltă abilitățile narrative, precum abilitățile de exprimare în cuvinte a emoțiilor și gândurilor. (Onaci, 2008). La intrarea în școală majoritatea copiilor comunică foarte bine. Deprinderile de vorbire sunt bine consolidate pentru comunicare. Însușirea scris-cititului și însușirea multor cunoștințe din această perioadă conduc la o creștere semnificativă a vocabularului, a exprimării în scris, a capacității de a dialoga, a povești, a competenței lingvistice a micului școlar. (Crețu, 2009)

D. Dezvoltarea gândirii

În această perioadă elevii se află în stadiul piagetian al operațiilor concrete ale gândirii. Gândirea depășește datul perceptiv și își subordonează percepția. Se realizează o primă descentrare cognitivă de propria ființă și de dorințele și nevoile personale, se ține cont în mod sistematic de real. Acțiunile reale care s-au interiorizat și au devenit acțiuni mentale se transformă în operații. Gândirea elevilor dobândește o reversibilitate simplă. Operațiile de care dispune gândirea școlarului sunt concrete. Se înregistrează ceea ce J. Piaget a numit începutul raționalității gândirii. Noțiunile empirice

cu care operează gândirea școlarului mic la începutul școlarizării se transformă în noțiuni științifice datorită procesului instructiv-educativ. Școlarul mic tot sub influența procesului instructiv-educativ reușește să gândească relații cauzale mai simple, să rezolve probleme, să distingă mai bine diferența dintre real și imaginar, să-și organizeze materialul de învățat. (Crețu, 2009)

E. Dezvoltarea memoriei

Capacitatea de cunoaștere se dezvoltă și datorită memoriei. „Memoria se îmbunătățește, atât datorită creșterii capacității sale, cât și datorită utilizării unor strategii precum repetiția sau organizarea logică a materialului. De asemenea, în această perioadă copiii achiziționează și cunoștințele legate de funcționarea memoriei proprii.” (Băban, 2001)

F. Dezvoltarea imaginației

Până la vârsta școlarității mici, activitatea principală a copilului este jocul, care antrenează procesul imaginativ. În timpul jocului este îmbinat imaginația creatoare cu cea reproductivă. De-a lungul ciclului școlar, prin desfășurarea activităților instructiv-educative, este antrenată imaginea reproductivă. „În ceea ce privește cercetarea imaginației creatoare a școlarii mici, ea a generat puncte de vedere contradictorii. Mai ales avându-se în vedere exprimarea în desen, modelaj sau colaj, s-au găsit mai puține transformări semnificative decât se așteptaseră. Școlarii mici au obținut rezultate mai puțin concludente față de preșcolari. ... Alte cercetări stimulate de sarcinile noi puse în fața școlii, referitoare la dezvoltarea creativității, au demonstrat convingător disponibilitatea acestor vârste.” (Crețu, 2009)

4. Dezvoltarea socială

În această perioadă crește interesul pentru colegi, pentru prieteni. Cu sprijinul cadrului didactic elevul începe să se simtă treptat membru al colectivului, începe să se intereseze de modul de comportare al celorlalți colegi. Este important încurajarea copiilor în inițierea, întreținerea și menținerea relațiilor sociale, deoarece copilul cu competențe sociale se adaptează mai eficient situațiilor cu care se confruntă în viață. Faptul că dau importanță mare prietenilor nu reduce importanța familiei. Prietenii se bazează pe o loialitate mutuală, suport și interese comune. Copiii învață o serie de abilități, deprinderi și interacțiuni sociale. Ei reușesc să înțeleagă și alte puncte de vedere, să-și dezvolte unele norme de grup, să negocieze, să-și controleze mânia. Elevii înțeleg treptat valorile sociale ceea ce contribuie la formarea comportamentelor prosociale. Copilul începe să fie conștient de calitățile sale. Dacă preșcolarul a vorbit despre sine în termeni de trăsături fizice, școlarul

mic descrie sinele în termeni de tendințe sociale, respectiv în termeni de caracteristici psihologice. Dezvoltarea stimei de sine se bazează pe conștientizarea competenței personale, pe rolul pe care îl ocupă în grupul social, în grupul de prieteni. La începutul vârstei școlare mici, copilul dorește foarte mult să fie aprobat de ceilalți, să se remarce în ochii învățătorului, adultului, dorește să evite pedepsele, se supune sancțiunilor, sancționează greșelile altora. Treptat crește capacitatea de auto-observare, abilitatea de a face comparații între caracteristicile personale trecute și prezente. În această etapă școlarul este preocupat atât de ceea ce privește atașarea față de alte persoane cât și preocuparea față de sine. Imitarea adultului, identificarea cu părinții sau cu alți adulți, dorința copilului de a demonstra că nu mai este mic, constituie o cale de socializare afectivă. Deci rolul adultului este foarte important. El devine model pentru copil. Dezvoltarea sociabilității școlarului mic se manifestă și prin relațiile cu ceilalți, opinia celorlalți colegi nu îl lasă indiferent. „Privirile și comentărilor admirative ale colegilor i se par mult mai de preț decât siguranța propriului corp”(Moisin, 2010). Dezvoltarea sociabilității se dezvoltă prin joc, copiii fiind interesați de a se afirma prin joc în fața celorlalți. Școlarului mic jocul continuă să fie o activitate plăcută, însă jocul este transformat treptat în activități organizate, câpătând valențe noi. Jocul în școală are un conținut și o structură bine organizată, rol important primește latura instructivă. (Crețu, 2009; Băban, 2001; Onaci, 2008) Copiilor le plac jocurile cu subiect și cu roluri, regulile jocului sunt respectate mai riguros, iar spre finalul acestei perioade crește caracterul competitiv al celor implicați.

Bibliografie:

1. Băban, A. (coord.), 2001, Consiliere educațională: ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere, Editura Imprimeria ”Ardealul”, Cluj-Napoca.
2. Cosmovici, A., Iacob, L., 1999, Psihologia școlară, Editura Polirom, Iași.
3. Crețu, T., 2009, Psihologia vârstelor, Editura Polirom, Iași.
4. Glava, A., Glava, C., 2002, Introducere în psihologia preșcolară, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
5. Moisin, A., 2010, Arta educării copiilor și adolescenților în familie și în școală: îndrumător pentru părinți, educatori, învățători, diriginți și profesori, Editura Didactică și Pedagogică, București.
6. Neagu, M.-R., 2011, Jocul didactic: cale de acces spre sufletul copiilor, Editura Rovimed Publishers, Bacău.

7. Onaci, M., 2008, Școala părinților, Editura Școala Noastră, Zalău.
8. Ozunu, D., 1994, Bazele psihologice ale educației, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.
9. Șchiopu, U., Verza, E., 1997, Psihologia vârstelor. Ciclurile vieții – ediția a III-a revizuită, Editura Didactică și pedagogică R.A., București.
10. Verna, E., Verza, F., 2004, Psihologia vârstelor, Editura ProHumanitate, București.
11. ***, 1965, Psihologia copilului preșcolar, Editura didactică și pedagogică, ediția a V-a, sub redacția Roșca, Al., Chircev, A., București.